

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Осадченко Інни Іванівни на дисертацію Жукова Василя Павловича
«Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до
інтегрованого навчання учнів основної школи», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки**

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Інтеграція України до світового співтовариства, тенденції розвитку сучасного суспільства й соціально-економічні зміни, які відбуваються у країні, зумовлюють необхідність формування творчої особистості майбутнього фахівця, що володіє інноваційним типом мислення, здібностями ефективно і творчо розв'язувати професійні задачі. Нині суспільство висуває обґрунтовану вимогу до підготовки висококваліфікованих майбутніх учителів дисциплін творчого спрямування, зокрема майбутніх учителів музичного мистецтва, які генерують та інтегрують креативні ідеї, продукують нові вирішення нестандартних ситуацій у професійній галузі шляхом застосування міждисциплінарного підходу. Стандарти міжнародної освіти, Закон України «Про вищу освіту», Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020 рр.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти, Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Концепція «Нова українська школа» та ін. нормативні документи визначають, що нині професія вчителя вимагає від її представників уміння застосовувати саме інтегрований підхід. Насамперед, це стосується учителів музичного мистецтва, зважаючи на потенціал використання музики у процесі викладання загалом інших дисциплін і зворотного аспекту цього питання та наскрізної життєвої інтеграції музики: від побутової до професійної діяльності пересічних громадян.

Отже, важливою проблемою для педагогічної теорії та практики є питання готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого

навчання учнів основної школи. З огляду на це, дисертація Жукова Василя Павловича «Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи» є актуальною, доцільною і своєчасною.

Свідченням фундаментальності й актуальності дисертаційної роботи є її зв'язок з науковою темою кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх та вищих педагогічних закладах» (РК № 200199004104). Тему дисертації затверджено (протокол № 1 від 26.02.2016) та уточнено (протокол № 1 від 27.02.2020) Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Найістотніші наукові результати, що містяться в дисертації. У результаті проведеного дослідження на основі аналізу наукових джерел дисертантом здійснено теоретичний аналіз проблеми та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає в науковому обґрунтуванні й експериментальній перевірці технології формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи. Обґрунтовано, що забезпечення інтегрованого навчання учнів предметів мистецького циклу вимагає формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва зазначеного напрямку. Цей процес розглянуто як цілісну динамічну педагогічну систему, що передбачає опанування майбутнім фахівцем загальними і спеціальними знаннями, вміннями, особистісними якостями, а також набуття практичного досвіду, що забезпечуватиме в майбутньому ефективно інтегроване навчання учнів основної школи. Зазначено, що формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи вимагає розроблення й упровадження у процес професійної підготовки студентів педагогічної технології, яку розглянуто як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів і зовнішніх характеристик функціонування

досліджуваного процесу, що забезпечує його високу результативність і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що *уперше*: визначено зміст структурних компонентів готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів: психолого-інтенційного (професійна мотивація щодо професійного навчання; ціннісні орієнтації і цільові установки; усвідомлення значущості і переваг інтегрованого навчання школярів музичному мистецтву та необхідності спеціальної підготовки для організації такого виду навчання; прагнення до професійного самовдосконалення), теоретико-практичного (методично-інтегративна та поліхудожня компетентності), креативно-особистісного (професійні якості особистості: гуманістичні, пізнавальні-творчі, емоційно-вольові); обґрунтовано й експериментально перевірено особистісно-орієнтовану педагогічну технологію формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи, яка реалізується за організаційно-моделювальним, стимулювально-настановчим, когнітивно-процесуальним, досвідно-праксіологічним і рефлексивно-корегувальним етапами тощо.

Дослідження містить нові наукові положення, які розв'язують актуальне наукове завдання. Проведена апробація, участь автора у науково-практичних конференціях різного рівня свідчать про відповідний вимогам до дисертаційних робіт рівень оприлюднення результатів проведеної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації. Вважаємо, що наукові положення, висновки та рекомендації в дисертаційній роботі Жукова Василя Павловича є достатньо обґрунтованими. Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертантом, і в цілому не викликають сумніву. Про ґрунтовність проведеного аналізу свідчить список використаних джерел (499 найменувань, із них 17 – іноземними мовами), що містить праці

зарубіжних і вітчизняних науковців з досліджуваної проблеми. Положення дисертаційної роботи представлені достатньою кількістю публікацій у зарубіжних та фахових виданнях України (17 публікацій).

Обраний дисертантом науковий апарат відповідає змісту роботи. Дисертантом чітко визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету й завдання дослідження, обґрунтовано вибір методів науково-дослідної роботи.

Уточнено суть поняття «готовність майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів» як інтегративного особистісного новоутворення, що включає професійні мотиви, цілі, загальнонаукові та професійні знання й уміння, особистісні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва, що забезпечують ефективність професійно-педагогічної діяльності педагога-музиканта в означеному напрямі; критерії (мотиваційно-аксіологічний; компетентнісний; рефлексивно-особистісний) та показники рівнів готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів. Подальшого розвитку набули форми і методи (поліхудожній тренінг, «інтегрована розминка», смислопошуковий діалог, метод мистецьких проєктів тощо) формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи. Слід зазначити широке застосування дисертанткою різноманітних методів дослідження, які логічно доповнюють один одного, що дозволило їй досягнути поставлених цілей і завдань.

Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Висновкам та рекомендаціям, представленим в дисертації, властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Дисертацію написано на належному науковому рівні. Дисертант володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляють демонстраційні матеріали, зокрема таблиці, діаграми, графіки, рисунки.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи Жукова Василя Павловича достатньо обґрунтовані і достовірні.

Значення для науки і практики отриманих здобувачем результатів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що педагогічна технологія формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи експериментально перевірена й може бути впроваджена в освітній процес у закладах вищої освіти, які готують майбутніх педагогів-музикантів.

Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 01/10-443 від 03.07.2020); Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 1638 від 30.06.2020); Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка про впровадження № 1495 від 11.09.2020).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Теоретичними положеннями та практичними напрацюваннями можуть послуговуватися викладачі під час проведення аудиторних і позааудиторних занять з майбутніми вчителями музичного мистецтва, розробці навчальних програм, створенні навчальних посібників; студенти в процесі написання курсових, дипломних, магістерських проєктів. Матеріали дослідження доцільно використовувати в процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом. Структура рецензованої дисертаційної роботи є логічною. Дисертант ґрунтовно й послідовно розкрив основні завдання наукового пошуку. Дисертаційна робота складається з анотацій, списку публікацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. У тексті міститься 22 таблиці, 4 рисунки, 4 формули, 5 додатків (на 78 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 358 сторінок (обсяг основного тексту – 280 сторінок).

Дисертаційна робота системно організована: чітко окреслено її предмет і мету, сформульовано дослідницькі завдання, забезпечено відповідність їм висновків, які логічно випливають із змісту основного тексту дисертації.

У вступі ретельно обґрунтовано актуальність теми дослідження, виявлено ступінь її вивченості, чітко визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито його теоретичну основу, викладено методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, висвітлено дані щодо впровадження результатів дослідження, окреслено структуру дисертації.

У першому розділі – «Навчання учнів музичному мистецтву на засадах інтегративного підходу як психолого-педагогічна проблема» – на основі аналізу наукових джерел та власного досвіду автором вдало охарактеризовано суть інтегративного підходу в освіті, особливості інтегрованого навчання музичному мистецтву учнів основної школи.

У широкому філософському розумінні суть інтеграції тлумачено як закономірне явище, в основі якого лежить взаємозв'язок та взаємообумовленість предметів та явищ дійсності; як сторона процесу розвитку, що пов'язана із об'єднанням в ціле раніше роз'єднаних частин та елементів. Отже, ключовим поняттям інтегрування змісту освіти є «цілісність».

Автор вдало визначив основні принципи ІН учнів ММ, як-от: актуалізація інтегративного навчального матеріалу (розумне відновлення або заміна окремих матеріалів у дусі часу – з урахуванням соціального замовлення та інтересів і нахилів учнів); діалектичний виклад навчального матеріалу; логічний взаємозв'язок у тематиці; експонування вузлових тем; співробітництво й співтворчість учителя й учнів; пріоритет загальнолюдських духовних цінностей, високих моральних якостей, українського менталітету, поваги до історії; творчість на основі здорової конкуренції учнів (рейтинг ідей, можливостей, здібностей); упровадження різноманітних МПЗ і міжнаукових зв'язків.

Як позитивно розглядаємо те, що основною формою реалізації інтегрованого змісту навчання учнів ММ визначено інтегрований урок – навчальне заняття, на якому забезпечується формування в учнів узагальнених мистецьких знань на основі встановлення внутрішньопредметних, міжпредметних і міжнаукових зв'язків, а також застосування цих знань на практиці, актуалізація життєвого досвіду школярів.

У **другому розділі** – «Теоретичні питання формування в майбутнього вчителя музичного мистецтва готовності до інтегрованого навчання учнів основної школи» – Жуковим В. П. ґрунтовно й детально проаналізовано концептуальні підходи щодо формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів. Дисертантом вдало схарактеризовано зміст структурних компонентів готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів. Здійснено наукове обґрунтування педагогічної технології формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи: змісту компонентів готовності майбутнього вчителя ММ до інтегрованого навчання учнів та логіку процесу професійної підготовки студентів; результатів наукових праць з проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя ММ; положень інтегративного підходу до навчання ММ учнів основної школи; структури готовності майбутнього вчителя ММ до ІН учнів основної школи як результату відповідної професійної підготовки майбутнього фахівця; положень інтегративного, системного, компетентнісного, технологічного та особистісно-діяльнісного концептуальних підходів.

На позитивну оцінку заслуговує **третій розділ** – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічної технології формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи», у якому проаналізовано загальні питання організації та проведення експерименту; реалізовано педагогічну технологію формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи; достатньо повно розкрито завдання, хід, логіку

експериментального дослідження, ґрунтовно проаналізовано результати формувального експерименту. Автором правильно визначено способи, які формують готовність майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи.

Висновки дослідження синхронізовано із кожним завданням.

На нашу думку, актуальність досліджуваної проблеми, її методологічна і теоретична основа одержали в дисертації належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію. Заявлені завдання дослідження повністю виконано. Отримані дисертантом результати апробовані на конференціях різного рівня, використовуються низкою ЗВО, про що свідчать указані акти впровадження.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях. Основні наукові положення й результати дослідження Жукова Василя Павловича представлені в 17 публікаціях, серед них: 9 – статті в провідних наукових фахових, міжнародних періодичних і міжнародних наукометричних виданнях (1 – у співавторстві), 8 – тези доповідей на наукових конференціях. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає чинним вимогам. Проміжні і кінцеві результати дослідження публікувалися упродовж тривалого періоду часу.

Дисертаційні положення та побажання щодо вдосконалення змісту дисертації. Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі **зауваження та побажання:**

1. Попри беззаперечну практичну значущість здійсненого дослідження сам факт його практичного значення у вступі роботи описано недостатньо. Зокрема не вказано розробку робочої програми спеціального курсу «Інтегроване навчання учнів основної школи» тощо.

2. Враховуючи сформульований об'єкт дослідження (процес формування професійної готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до

інтегрованого навчання учнів у педагогічному закладі вищої освіти) перший розділ дослідження логічніше було б присвятити саме теоретико-методологічним особливостям професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, а не навчанню учнів музичному мистецтву на засадах інтегративного підходу.

3. У роботі ґрунтовно схарактеризовано поняття «поліхудожня компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва». Однак поняття «поліхудожній тренінг», заявлений у науковій новизні у контексті понять, що набули подальшого розвитку, проаналізовано побіжно (аналогічно – поняття «сміслопошуковий діалог»).

4. Підрозділ дослідження не варто закінчувати рисунком без прикінцевого пояснення та висновку, як це зроблено у підрозділі 2.2 (рис. 2.1).

5. Компонент «навчально-методичний інструментарій (форми, методи, засоби) забезпечення етапів технології» схематичного представлення технології формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи (рис. 3.1) подано узагальнено: без виокремлення форм, методів та засобів досліджуваної професійної підготовки.

6. Бажано, щоб запропоновані у додатках концептуальні схеми інтегрованих уроків (додаток В) мали музично-мистецьке спрямування.

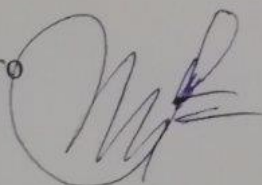
Водночас вказані зауваження мають рекомендаційний характер та непливають на загальний позитивний висновок щодо рецензованої роботи.

Висновок. Підсумовуючи, зазначаємо, що рецензована дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, оскільки становить ретельно апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи. Вважаємо, що дисертаційна робота на тему «Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про

затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167), а її автор – Жуков Василь Павлович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

I.I. Осадченко

**Підпис офіційного опонента I.I. Осадченко
засвідчую:**

доктор педагогічних наук, професор,
т.в.о. ректора Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

А.М. Гедзик